

Tubakaseaduse muutmise eelnõu — kas Eesti teeb “Prohibition”i ?

Esialgseks selgituseks : väljend “Prohibition” on saanud poliitilise ja regulatiivse läbikukkumise sünonüümiks.

Selle seaduseelnõu mõjuanalüüsi võiks alustada ka retoorilisest küsimusest - kas Eesti poliitikutud, ametnikkond, justiitsminister, politsei ja kohtutäiturid on tegelikult valmis trahvima kooliõpilasi 2000-eurose trahviga nikotiinipatjade veebipoest tellimise eest? Kui ei, siis kellele see seadusesäte mõeldud on ja kuidas seda kavatsetakse jõustada?

Seitsmepäevane seaduseelnõu kooskõlastus- ja kommenteerimisenõue asjaosalistele ministeeriumidele reede õhtul südasuvel näitab oportunisti ja kindlusetust puudulikult ettevalmistatud eelnõu adekvaatsuse osas. Pealegi on see kõigi heade tavade ja konstitutsiooni vastane ning peaks automaatselt saama Käitlemiskeelu.

Sama Käitlemiskeelu millega eelnõusse on sisse kirjutatud Eesti 90% ulatuses oma toodangust eksportiva nikotiinipatjade tööstuse hävitamine. Eesmärk pühendab abinõu?

Tuhat surma — küsimus on, millise toote tõttu

Suitsetamine tapab Eestis umbes 1333 inimest aastas — üle 110 inimese kuus, 12% kõigist meeste surmadest. Euroopa Liidus üle 700 000, maailmas 8 miljonit aastas. Minister Pakosta nimetab neid põhjendatult.

Aga siit edasi läheb segaseks.

Miks ei ole eelnõus juttu 0 (null) surmajuhtumist nikotiinipatjadest —seda kogu maailmas (Nationwide Children's Hospital, Pediatrics, 2025) ja selle asemel hirmutatakse laste suremisega?

Kui mitu surma on nikotiinipatjade tarbimine suitsetamise asemel ära hoidnud?

Kas tegelik vaenlane on sigarettide suitsetamine või suitsetamist ära hoidev nikotiinipadi? Kas 1 (ühe) suitsetaja kulu tervishoiusüsteemile on võrdne 20 või 200 nikotiinipatjade tarbija kuluga?

Küsimus ei ole "kas nikotiin on kahjulik", vaid: kas see konkreetne eelnõu — 4 mg/g piir, käitlemiskeeld, maitsekeeld — vähendab neid surmaarve ja tervisekadu või hoopis suurendab neid?

Justiitsministeerium ei ole avaldanud ühtegi mõjuhinnangut, mis sellele vastaks.

Mis mujal maailmas toimub? Suur segadus. Regulaatorid on hädas mõistmisega kuidas nikotiinipatjadesse suhtuda. Üldiselt näib jagunemine liikuvat kahes suunas – emotsiooni pealt keelavad need kes arvavad et nikotiinipadjad on suitsetamisega võrdsutuv epideemia, arukalt reguleerivad need kes mõistavad et suitsetamise piiramise nimel tehtav kaalub üles kõik muud argumendid. Ehk kõige märkimisväärssem areng : USA Toidu- ja Raviamet lubas 30. juunil 2026 pärast põhjalikku kontrolli ZYN-il kanda märget:

nende kasutamine sigarettide asemel vähendab suuõõnevähi, südamehaiguste, kopsuvähki, insuldi, emfüseemi ja kroonilise bronhiidi riski. Sama regulaator, kes keelas mentooli sigarettides, soovib suitsetajatel üle minna nikotiinipatjadele.

"Lätlased esitavad valeväiteid" — kas minister on uuringuid lugenud?

Minister Pakosta ütles, et Läti Kaupmeeste Liidu kiri sisaldab valeväiteid, ja näitas näiteks veebipoe kuvatõmmist, kus nõuetele vastavaid lahjasid patju müüakse.

Küsime austusega: kas üks kuvatõmmis on mõjuhinnang? See ei ütle midagi selle kohta, mida tarbijad tegelikult ostavad ja kuhu nad lähevad, kui nende toode kaob.

Läti kogemus 2025. aastast — see, mida ministeerium "valeväideteks" nimetab — on dokumenteeritud:

Läti Kaupmeeste Liidu väide	Uuringud ja faktid
Seadusliku nikotiinipatjaturu peaaegu täielik kadumine	Hollandi maitsekeelu järel langes seadusliku turu täiskasvanud kasutajate osakaal 3,86%-lt 2,3%-le. Tarbijad ei loobunud — nad läksid musta turu poole. (RIVM/PDNW 2026)
E-sigareti müügi üle 50% langus	Hollandis langes legaalne e-sigarettide turg sarnaselt. 27% endistest veipiajatest teatas, et nad hakkasid rohkem suitsetama. (PDNW 2026)
Üle 30 miljoni euro maksutulu langus aastas	Meie arvutused Eesti kohta näitavad samalaadset mustrit: 4 mg/g piirangutest tulenev otsene fiskaalkahjum 21–31 miljonit eurot aastas (aktsiisimaks + käibemaks + tootjate maksud + turismitulu kadu). Lisaks B2B ekspordikahju 12–17 miljonit eurot aastas.
Piiriülene ja ebaseaduslik kaubandus moodustab üle poole turust	Hollandis: 27% ostis välismaalt, 31% illegaalsetest veebipoodidest, 33% leidis tooted endiselt kohalikest poodidest. 42% kontrollitud jaemüüjatest rikkusid keeldu. (PDNW aprill 2026)

Ministeerium ei ole esitanud ühtegi argumenti, mis põhineks Hollandi, Läti või mõne muu riigi tegelikul kogemusel. "Lätlased valetavad" ei ole analüüs.

Eesti e-vedelike turul valitseb “Keelamise” tulemusel totaalne kaos – mustal turul on reguleerimata toodete näol saadaval kõik mida soovitakse. Seda kinnitavad Eesti Nikotiinitoodete Edasimüüjate Liidu poolt teostatud jäätmesaire uuring ja Maksu- ja Tolliameti andmed.

Kanadas kasvab täiendavate piirangute sisseseadmise järel nikotiinipatjade must turg eksponentsiaalselt. Valitsus juba tunnistab tehtud vigu ja otsib võimalusi keelamise tagasipööramiseks. Lisame käesolevale kirjale sellekohase eraldi raporti.

Keelamine — ajaloolised pretsedendid

Minister Pakosta tõi võrdluseks narkootikumid: "siiski tuleb teha seda, mis võimalik." Hea kavatsus — aga ajalugu on selle argumendi korduvalt ümber lükanud.

USA keeld 1920–1933

Alkoholikeeld ei vähendanud tarbimist — see andis turu Al Capone'ile. Organiseeritud kuritegevus õitses, surmad mürgisest piiritusest kasvasid, maksutulu kadus. Sõna "prohibition" on ingliskeelses maailmas tänaseni poliitilise läbikukkumise sünonüüm.

Nõukogude Liidu kuivad seadused 1985–1987

Gorbatšovi alkoholikampaania keelas müügi ja tõstis hindu. Tulemus: illegaalne destilleerimine plahvatas, surrogaatalkohol (odekolonn, tehniline piiritus) tappis tuhandeid inimesi aastas. NSV Liit kaotas 1985–1988 hinnanguliselt 45 miljardit rubla aktsiisitulu — üks tegur, mis kiirendas riigi lagunemist. Isegi autoritaarne riik ei suutnud nõudlust hävitada; ta muutis ainult tarnekanaleid ja toote kvaliteeti.

Soome alkohol ja Eesti

Soome alkoholimonopol ja kõrged maksud tekitasid aastakümneteks ulatusliku "lähikaubanduse" Eestiga. Tallink ja Viking Line ei kasvanud maailma suurimateks lühilaevafirmadeks kohvi toel, vaid maksuvaba alkoholi najal. Soomlased ei loobunud — nad ostsid Tallinnast. Eesti eelnõu teeb nikotiinipatjadega täpselt sama: loob regulatiivselt ebasoodsa keskkonna, mis suunab tarbijad naaberriiki.

Eestil on ka oma kogemus. Pärast maitsestatud e-sigarettide keeldu 2019. aastal tarvitas 2024. aastaks 68% 8.–9. klassi noortest maitsestatud e-sigaretti. Seaduslik kanal kadus, must turg asendas selle täielikult ja müüjateks said sageli alaealised ise (NNA Eesti 2021).

See on ju organiseeritud kuritegevuse läte? Kas me kasvatame kurjategijaid? Milline saab olema ühiskonna koormus kasvavast organiseeritud kuritegevusest?

Teaduslik alus — tubaka statistika kandmine nikotiinipatjadele

Segadus toodete vahel

Minister Pakosta ütles: "Tegemist on tugevalt sõltuvust tekitava ainega nimega nikotiin, millel puudub igasugune kasulik mõju." Sama lause sobiks kohvi kohta — kofeiin tekitab sõltuvust ja sarnaseid ägedaid kardiovaskulaarseid efekte kui nikotiin. Kohvi ei ole keelustatud.

Veelgi olulisem probleem: poliitikud kannavad sigarettide, tubakaga snusi ja veipimise uuringutulemused otse üle nikotiinipatjadele. See on metodoloogiline viga, sest tegemist on eri toodetega:

Toode	Põlemisproduktid	Tubakalehte	Kopsudesse
Sigaret	JAH — 4000+ kemikaali	JAH	JAH
E-sigaret (veip)	OSALISELT — aerosool	EI	JAH — aerosool
Snus (tubakalehega)	EI	JAH	EI
Nikotiinipadja (tubakaVABA)	EI	EI	EI

Tabel 1: Nikotiini tarnivate toodete põhierinevused. Enamus terviseuuringutest käsitleb sigarette ja snust — nende tulemuste ülekandmine nikotiinipatjadele on metodoloogiliselt põhjendamatu.

Looduslike maitseainete kaitsvat mõju ei ole hinnatud

Eelnõu keelab kõik "atraktiivsed" maitSED. Kuid meie uuringute põhjal (Grenkem OÜ, 2026) sisaldavad piparmündi-, mustika- ja vaarikaekstraktid ühendeid — rosmariinhapet, luteoliini, ellaghapet, pterostilbeeni, antotsianiine —, mis on katsemudelites näidanud otsest kaitsvat toimet nikotiini põhjustatud veresoonekahjustuse vastu. Rosmariinhape pärsib spetsiifiliselt NLRP3 põletikukompleksi, mis on nikotiini veresoonekahjustuse peamine mehhanism (Yao et al., 2019). Ükski Euroopa riik ei ole seda kaitsvat mõju hinnanud. Maitsekeeld ei pruugi tooteid ohutumaks muuta — see võib need hoopis kahjulikumaks muuta. Vägaagi vastuoluline nõue seaduseelnõus – nikotiinipatjades on keelatud kasutada samu kohvis sisalduvaid komponente mis kofeiini kahjulikku toimet leevendavad.

Majanduslik kahju, mida ministeerium ei ole hinnanud

Justiitsministeeriumi mõjuanalüüs ei sisalda ühtegi arvu kaotatud maksutulu, eksporditulu ega töökohtade kohta. Iga tõsine eelnõu peab kaaluma mõlemat poolt. Meie arvutused põhinevad seitsme Eesti tootja 2026. aasta andmetel ja Maksu- ja Tolliameti aktsiisiandmetel:

Kahju kategooria	Madal	Keskmine	Kõrge
A. Jaemüügi aktsiisi kaotus	-8,8 M€	-10,3 M€	-11,9 M€
B. Jaemüügi käibemaksu kaotus	-7,9 M€	-9,3 M€	-10,7 M€
C. Tootjaettevõtete valitsuse maksud	-2,8 M€	-3,6 M€	-4,5 M€

D. Sissetulev turismitulu kaotus (Sooime/Läti ostjad)	-2,7 M€	-3,7 M€	-5,6 M€
OTSENE FISKAALKAOTUS KOKKU (A+B+C+D)	-21,4 M€	-25,9 M€	-31,2 M€
E. B2B eksporditulu kadu (tootmiskeeld)	-12,2 M€	-14,5 M€	-17,1 M€
KOGU MAJANDUSLIK KAHJU KOKKU	-33,6 M€	-40,4 M€	-48,3 M€

Tabel 2: Hinnanguline iga-aastane majanduslik kahju Eestile pärast 4 mg/g ülempiiri kehtestamist ja käitlemiskeeldu. Allikad: MTA 2025 aktsiisandmed; seitsme Eesti tootja 2026. aasta müügiandmed; Port of Tallinn 2025; Statistics Estonia 2024; DarePouch 2026.

Sellele lisandub veel kaotatud töökohti (100–250 inimest), halvenev kaubandusbilanss ja kasvavad tervishoiukulud, kui osa kasutajatest naaseb suitsetamise juurde.

Kes võidab? Ravimina registreeritud "Big Tobacco" toode ? Vaadke Kanada “Prohibitioni”

Eelnõu loob absurdse turuolukorra. Pärast 4 mg/g piiri jäävad Eesti turul üle 4 mg/g seaduslikult saadavale ainult "Big Tobacco" ravimina registreeritud padjad, mille nikotiinisaldus on kaks korda kõrgem.

50 aasta perspektiiv — mida keeld tegelikult toob

Mõjuanalüüs hindab eelnõu tagajärgi lühiajaliselt. Aga mida tähendab see otsus 50 aasta perspektiivis?

Stsenaarium A — praegune poliitika jätkub

Rootsi mudel on empiiriliselt tõestatud: 1980. aastate 30% suitsetamise tasemelt on Rootsi jõudnud 5,4%-le (2024) — ELi madalaimale — tänu suitsuvaba nikotiini (snus, hiljem nikotiinipadjad) laialdasele kättesaadavusele. Modelleerimisuuring (Bolin et al., 2019) hindab, et 1980–2009 hoidis snus ära 22 000–27 000 lisasurma. Rootsi suitsetamisest tulenevad tervishoiukulud on 44% alla ELi keskmise.

Stsenaarium B — 4 mg/g piir surub kasutajad tagasi suitsetama

Hollandis tõusis pärast maitsekeeldu suitsetamine 1% — 60 miljonit lisasigaretti. Kui Eestis naaseb 8% nikotiinipatjade kasutajatest suitsetamise juurde (Läti SPKC 2025 küsitluses ütles 8%, et on valmis), lisandub ~5000–7000 suitsetajat. Iga suitsetaja lisab statistiliselt ~2370 eurot aastas

tervishoiukuludesse. Seitsmekümne aasta jooksul teeb see umbes 830 miljonit eurot lisakulusid — ja ligi 910 vältitavat lisaurma.

Küsimus ministeeriumile

Kas mõjuhindang sisaldab arvutust suitsetajate arvu muutuse kohta seoses nikotiinipatjadele juurdepääsu kaotamisega? Kui ei, siis millel põhineb väide, et eelnõu parandab rahvatervist?

Noorte kaitse — mida keeld tegelikult saavutab

Noorte kaitse on minister Pakosta põhiargument. See on õige eesmärk — kuid kas eelnõu saavutab selle? Soovitame ministril põhjalikult analüüsida väidet ja põhjuseid miks USA's on noorte hulgas kanepitarbijate arv peale legaliseerimist kahanenud 30%. Analoogia nikotiinipatjadega?

2019. aastal keelustati Eestis maitsestatud e-sigaretid. 2024. aastaks tarvitas 68% 8.–9. klassi noortest maitsestatud e-sigaretti (ESPAD). Kui keeld toimiks, peaks see arv olema null. Selle asemel asendas must turg legaalse täielikult — ja noorte kättesaadavus kasvas, sest musta turu müüjal puudub vanusekontroll. NNA Eesti 2021: "Sageli said alaealised nii müüjateks kui ostjateks." Sama juhtus Hollandis: maitsekeeld kahekordistas noorte veipimise (3,7% → 7,6% ühe aastaga).

Keelamine ei kaota nõudlust — see annab turu mustale majandusele, kus puudub vanusekontroll, toote ohutuse kontroll ja maksujärelevalve. Tooted jõuavad noorteni endiselt, kuid nüüd reguleerimata ja kriminaalsete müüjate kaudu.

Tõhus noorte kaitse on vanusekontroll müügipunktis, haridus ja legaalse turu säilitamine — mitte keeld, mis surub toote mustale turule.

TRAHVIMINE — ?????

Veel üks küsimus, millele eelnõu autorid peaksid vastama. Riigisisese kaugmüügi ja tellimise keeld (§ 22, § 31²) tähendab, et nikotiinipadja veebipoest tellimise eest saab füüsilist isikut trahvida kuni 300 trahviühikuga — ligi 2000 eurot.

Kas Eesti poliitikud, ametnikkond, justiitsminister, politsei ja kohtutäiturid on tegelikult valmis trahvima kooliõpilasi 2000-eurose trahviga nikotiinipatjade veebipoest tellimise eest? Kui ei, siis kellele see säte mõeldud on ja kuidas seda kavatsetakse jõustada?

Resümee: mida eelnõu tegelikult toob

Eelnõu lubadus	Tegelik tõenäoline tulemus
----------------	----------------------------

Noorte nikotiinitarbimise vähenemine	Noorte juurdepääs must turu kaudu suuremat tõenäosusega kasvab — Hollandi, Eesti 2019 ja Läti kogemuse põhjal
Rahvastiku nikotiini terviseriskide vähenemine	Osa kasutajatest pöördub tagasi suitsetamise juurde — ohtlikum ja surmavamalt produkt jääb täielikult seaduslikuks
Maksutulu säilimine	~26–31 miljonit eurot otsest fiskaalkaotust aastas. Tulu kaob — kulud kasvavad
Eesti tootjate ja töökohtade säilimine	5 tootjat, 100–250 töökohta kaotab võimaluse toota. Tootmine kolib Leetu, Rootsi, Poolasse
Musta turu piiramine	Must turg kasvab — identne muster kõigis võrreldavates riikides (Holland, Läti, Eesti 2019)
Konkurentsiga tervisliku turukeskkonna säilitamine	Rahvusvaheliste ravimifirmade (Nicorette, Niquitin) praktiliselt monopol — kallimad tooted, vähem valikut, kohalik tootmine hävitatud

USA Toidu- ja Raviamet, tuginedes maailma põhjalikumale kontrolliprotsessile, otsustas 2026. aastal, et nikotiinipadjad vähendavad sigarettidega võrreldes suuõõnevähi, südamehaiguste, kopsuvähki, insuldi, emfüseemi ja kroonilise bronhiidi riski. Eesti eelnõu keelab nende tootmise.

Eelnõu praegusel kujul ei saavuta ühtegi oma eesmärki. See ei vähenda noorte nikotiinitarbimist, ei vähenda terviseriske, ei too riigile maksutulu ega kaitse kohalikku tööstust. Vastupidi: see tõenäoliselt suurendab suitsetajate arvu, suurendab terviseriske, kasvatab musta turgu, hävitab viie Eesti tootja ekspordi ja tekitab Eesti majandusele 33–48 miljoni euro suuruse iga-aastase kahju.

Meie ettepanek: proportsionaalne regulatsioon toimib

Me ei vastusta regulatsiooni. Me vastustame regulatsiooni, millel puudub tõenduspõhine alus ja mõjuhinnang. Meie ettepanek:

- Soome mudel — 16,6 mg/g ülempiir, mis kaitseb äärmuslike kontsentratsioonide eest, ilma et elimineeriks kogu turu
- Selge vanuse kontroll jaemüügis ja kohustuslik lapsekindel pakend
- Tõenduspõhine ja teaduspõhine mõjuhinnang enne seadusemuudatust — kaasa arvatud suitsetajate arvu muutuse analüüs

- Eksporditootmise selge eristamine siseturu müügist — tootmiskeeld ei peaks rakenduma ekspordile, mis suunatud riikidesse, kus toode on lubatud
- Hariduspõhine lähenemine noortele selle asemel, et luua must turg, mis eemaldab igasuguse kontrolli

Või siis – võtkem eeskuju Rootsi mudelist. Ei mingit keelamist ja madalaimad tervishoiukulud maailmas.

Allkirjastanud:

Nano OÜ, Eesti nikotiinipatjade tootjad

Juuli 2026

Kasutatud allikad: FDA Modified Risk Order ZYN (30.06.2026); PDNW Netherlands Flavour Ban Report (aprill 2026); RIVM flavour ban evaluation (2025); Byhamre et al., IJE 2021 (snus suremus); Bolin et al., Health Policy 2011 (Rootsi suitsetamise majanduslik mõju); Tobacco Atlas 2025 (Eesti/Läti/Rootsi andmed); Port of Tallinn 2025; MTA aktsiisiandmed 2025; SPKC Läti 2025; ESPAD 2024; NNA Eesti 2021; Vaping Post märts 2026; Brussels Report aprill 2026; Yao et al., JCP 2019 (rosmariinhape); Mallock-Ohnesorg et al., Frontiers in Pharmacology 2024 (nikotiini farmakokineetika); TobaccoIntelligence EU B2B 2026.